

РУБЕН ЛЕВИ

МАРКСИЗЪМ И АНАРХИЗЪМ

(СКАЗКА, ЧЕТЕНА В ГР. ДУПНИЦА НА 7. Ш. Т. Г.)

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГ. РАБОТНИЧЕСКА ПАРТИЯ (КОМУНИСТИ)

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА
РАБОТНИЧЕСКА ПАРТИЯ (КОМУНИСТИ)

МАРКСИЗЪМ И АНАРХИЗЪМ

от

РУБЕН ЛЕВИ

Коректор : Ж а к Ф р а н с е з

Тираж 30,000

Печатница на Бълг. раб. партия (комунисти)

СОФИЯ

№ 208

1946

Вместо предговор

Напоследък сред някои групички от младежи в страната, главно ученици, се забелязва известно разпространение на анархистически настроения. Необходимо е, поради това, да се разгледа въпроса за анархизма и се покаже неговата пълна несъстоятелност както в теоретическо, така и в практическо отношение, за да бъде предпазена нашата младеж от увлечение по съвършено безплодни и вредни за интересите на нашия народ пътища.

Първият въпрос, който трябва да бъде разгледан тук, това е въпросът за причините на това неголямо разпространение на анархистически настроения сред някои групички от младежи и ученици главно след 9 септември 1944 година. За да разберем правилно тези причини, нека видим предварително как Ленин обяснява въпроса за разногласията в работническото движение. В статията „Разногласията в европейското работническо движение“ Ленин казва между другото следното:

„... Привличането на нови и нови рекрути (в работническото движение — *Р. Л.*), въвличането на нови слоеве от трудещи се (в борбата — *Р. Л.*) неизбежно се съпровожда с колебания в областта на теорията и практиката, с повторение на старите грешки. . . За „обучение“ на рекрутите работническото движение във всяка страна харчи периодически по-големи или по-малки запаси от енергия, внимание, време“ (т. XV, стр. 5 — 9).

И така, въвличането на нови слоеве в борбата, които нямат опита на по-старите поколения, е една сериозна причина за разногласия в работническото движение.

По-нататък Ленин казва:

„Марксизмът се усвоява най-лесно, най-бързо, най-пълно и твърдо от работническата класа и нейните идеолози в условията на най-силно развитата промишленост. Назадналите и изоставащите назад в своето развитие икономически отношения водят постоянно към появяване на такива привърженици на работническото движение, които усвояват само някои лозунги, искания, без да бъдат в състояние да скъсат решително с всички традиции на буржоазния мироглед въобще и частично с буржоазно-демократическия мироглед.“

И така, назадналите икономически отношения, при които крупната промишленост е развита слабо, а дребното производство заема голямо място, е втора причина за разногласията.

Ленин продължава:

„Капитализмът е прогресивен (в сравнение с феодализма. — *Р. Л.*), тъй като унищожава старите начини на производство и развива производителните сили, а в същото време, на известна степен от своето развитие, той задържа растежа на производителните сили. Той развива, организира, дисциплинира работниците и потиска, угнетява, води към израждане, мизерия и т. н. . . Отделни лица или групи постоянно преувеличават, издигат в едностранчива теория, в едностранчива система на тактика ту едната, ту другата черта на капиталистическото развитие, ту едната, ту другата „поука“ от това развитие.“

И така, противоречивият диалектически характер на общественото развитие е трета причина за разногласията.

Такива са някои от причините, които посочва Ленин за разногласията в работническото движение.

Нека сега отговорим на поставения въпрос за причините на това неголямо разпространение на анархистически настроения, което се забелязва напоследък сред някои групички от младежи, главно ученици.

След 9 септември у нас са вмъкнати в активна политическа борба грамадни маси от трудещи се, в това число и младежи, които по-рано не участваха активно в тази борба и които нямат опита на старите поколения, не знаят поуците от миналите борби, не знаят, че опитът на работническите борби у нас и в чужбина отдавна е отхвърлил анархизма. А тъй като анархизмът, макар и само привидно, е революционен, то някои единици или отделни малки групички от тези хора, главно младежи, могат сравнително лесно да попаднат под неговото влияние.

От друга страна, известно е, че нашата страна е назаднала в икономическо отношение страна със слабо развита индустрия, с грамадно мнозинство от дребни собственици, значителна част от които се разоряват, с значителна скрита безработица в селата, в това число и из средата на полуинтелигенцията и интелигенцията, — нещо, което поражда и подхранва неизбежно известни елементи на дребнобуржоазен бунтарски революционаризм. И ако въпреки това анархизмът у нас не е имал никога сериозно влияние, това се обяснява до голяма степен със създаването на революционно-марксистическа партия в лицето на тясно-социалистическата партия още в зората на работническото движение, която възглави

борбите на работниците против капиталистите и буржоазията и се бореше против опортюнизма в работническото движение, подготвяше последното за социализма. Ленин казва, че левият уклон е наказание за дясно-опортюнистическите грешки. Наличието на революционно-марксистическа партия у нас, в лицето на тясно-социалистическата партия, предотврати разпространението на левия уклон в лицето на анархизма в България.

Известно е също така, че през годините на фашистката диктатура разпространението на марксистко-ленинската теория у нас бе силно ограничено и затруднено, че твърде широки слоеве от работници и други трудещи се, и особено младежите, знаят твърде малко за марксизма-ленинизма, при което често пъти и това, което знаят, не е много ясно и правилно или пък познават само някои страни на марксизма-ленинизма, а други негови страни съвсем не познават.

И, най-сетне, известно е, че у нас и след 9 септември са се запазили капиталистически отношения в стопанския живот, че оф власт наследи много тежко наследство и че стопанското положение продължава да бъде тежко, че има хора, които гледат и виждат само тия тежки условия, а не виждат или не искат да видят, че ОФ прави големи усилия, за да измъкне страната от това положение, да подобри положението на народа ни.

Една от най-големите причини за това, че се забелязва известно макар и незначително разпространение на анархистически настроения, са именно тези тежки икономически условия, които анархистите, следвайки реакционната опозиция, използват, за да настройват някои прослойки от младежта, особено от учащата се младеж, против комуни-

стите и ОФ, а не за да помагат за преодоляването на тези тежки условия.

Такива са причините, които обясняват разпространението на известни анархистически настроения у нас през последно време всред някои младежи.

I. В какви условия се зароди и оформи анархизмът и коя е неговата социална основа?

Критика на теорията на анархизма

Както е известно, анархизмът се зароди и оформи в средата на миналия век, когато капитализмът крачеше победно из Европа, разлагаше и разоряваше дребните собственици, селяни и занаятчии и ги превръщаше в пролетарии и полупролетарии, заставаха големи маси от тях да отиват в градовете, за да търсят работа, но значителна част от тях не можеше да намери такава, поради бавното развитие на индустрията, особено в такива страни като Испания и Италия, и се превръщаше в босяшки пролетариат. Тази маса бе разорена от капитализма, тя търпеше нечувани лишения, страдания, мизерия. Тя беше угнетена, преследвана, онеправдана от държавата, от полицията, от градските капиталисти, от търговци и предприемачи, а също от помещиците и богатите селяни. Поради това в душите на тези хора се натрупваше твърде много обида, недоволство и чувство на мъст и борба. Но това бяха вчерашни дребни собственици, които не бяха преминали организиращата и преобразуващата ги школа на крупното фабрично производство или току-що бяха влезли в фабриките и които поради това оставаха напълно в плен на своята дребнобуржоазна психология. Тази именно дребнобуржоазна психология, умножена на чувството на обида

и онеправданост, на недоволство и мъст, което се бе натрупало в тях след като бяха лишени от собствеността си, разорени и изхвърлени на улицата, където всички представители на старото общество ги гледаха с презрение, създаде типа на особен род бунтар, идеен изразител на който се яви анархизмът.

Характерните черти на този бунтар се състоят в това, че той се бунтува не само против капитализма, който го е разорил и превърнал в паупер — просешки пролетарий, не само против полу-феодалната и полу-капиталистическа държава, която го ограбва, потиска, угнетява, преследва, онеправдава, но и против всичко онова, което представлява организация, ред, дисциплина, централизация, авторитет, против всичко онова, което представлява постепенна и бавна подготовка и събиране на сили за една организирана, методична и планова борба, в това число и политическа борба против монархизма и капитализма. Намирайки се в тежко положение, разорени и потиснати, крайно недоволни, в душите на които клокочеше вулкан от негодувание, и същевременно неспособни да разберат законите на историческото развитие, без което не е възможна победата на работническата класа, този тип хора желаят с един удар да премахнат и унищожат всичко онова, което според тях е причината за страданията им, и в 24 часа да създадат такива условия, в които да изчезнат и феодализмът, и капитализмът, и държавата, и всякаква организация и централизация, всякакъв ред, плановост, дисциплина, контрол и др. Бидейки ограничени в рамките на дребнобуржоазните, дребнособственически разбирания и копнежи, те желаят да създадат такива условия, в които да бъдат напълно независими от феодала и от ка-

питала, в които да цари пълна свобода за всеки и които представляват идеализирано царство на средновековната община — царството на дребните и автономни селски и градски комуни. Такъв е така нареченият „идеал“ на анархистите. Казвам „царството на средновековната община“, защото само средновековните, извънредно назаднали икономически отношения, именно феодалният начин на производство, позволяваха създаването и съществуването на широко децентрализирана държава, в която всяка област и окръг се намираха в слаба зависимост от държавния център. Същото се отнасяше и за отделните общини, особено за голяма част от градските общини.

И така, като социална база на анархизма послужи не основната маса от фабрични работници, които са базата на комунистическата партия, а разорените и превърнати в босяшки пролетариат вчерашни дребни собственици, главно всевъзможни декласирани елементи. Такава е социалната основа на анархизма. Така нареченият „идеал“ на анархистите не е само *утопичен* — неосъществим, защото е невъзможно върху базата на фабричната промишленост и на електричеството да се създава общество на дребни и полунезависими комуни, но и *реакционен*, защото води не напред, от капитализма към социализма, а назад, от капитализма към „блаженото“ царство на средновековните общини.

За да не бъдем голословни, ще приведем някои изказвания на Бакунин като потвърждение на току-що развитите мисли. В книгата на Бакунин „Държавност и анархия“, на стр. 50, се казва:

„В Италия преобладава тоя босяшки пролетариат, за когото господата Маркс и Енгелс се из-

казват с най-дълбоко презрение, и свършено напразно... защото в него и само в него се заключава и целият ум, и цялата сила на бъдещата социална революция.“

„Именно вследствие на това решително преобладаване на босяшкия пролетариат в Италия пропагандата и организацията на интернационалното дружество на работниците в тая страна приеха най-страстен и истински народен характер, и именно вследствие на това, без да се ограничават в градовете, те незабавно обхванаха селското население.“

На страница 77 от същата книга Бакунин, като говори за идеала на анархизма, пише:

„Този идеал представлява край на господарите и на всякакво господство и свободно устройство на народния живот съобразно народните потребности не от горе на долу, както е в държавата, а от долу на горе, от самия народ, помимо всички правителства и парламенти, *свободен съюз на земеделските и фабричните работнически дружества, общини, области и народи.*“ (Курсивът е мой. Р. Л.).

Като идеализира този босяшки пролетариат, Бакунин отива дотам, че издига като главна революционна сила лумпените, крадците, криминалистите. В своята брошура „Постановка на революционния въпрос“ Бакунин пише; „Разбойникът в Русия е настоящ единствен революционер без фрази, без книжна риторика, революционер непримирим, неуморим, неукротим на дело, революционер народно-обществен, а не съсловен“ (Цитирано по книгата на Ярославски „Анархизмът в Русия“, стр. 21).

Струва ми се, че е ясно.

Нека видим сега какво казва Ленин по въпроса за социалната основа и за миогледа на анархизма.

В своята книга „Левичарството — детска болест на комунизма“ (гл. IV) Ленин пише:

„Теоретически за марксистите е напълно установено — и от опита на всички европейски революции и революционни движения напълно потвърдено, — че дребният собственик, дребният стопанин, като изпитва при капитализма постоянен гнет и твърде често невероятно, рязко и бързо влошаване на живота и разорение, лесно преминава към крайна революционност, но не е способен да прояви издържливост, организираност, дисциплина и твърдост.“ „Вбесеният“ от ужасите на капитализма дребен буржоа — това социално явление е свойствено, както и анархизмът, на всички капиталистически страни. Неустойчивостта на такава революционност, нейната безплодност, свойството ѝ бързо да се превръща в покорност, апатия, фантастика, даже в „бясно увличане от едно или друго буржоазно „модно“ течение — всичко това е общоизвестно“. (Том XXV, стр. 180 на руското издание).

В своята статия „Социализъм и анархизъм“ (т. VIII, стр. 410—411, руско издание) Ленин пише следното по въпроса за идеологията на анархистите:

„Между социализма и анархизма има цяла пропагста . . . Мирогледът на анархистите е обърнат наопаки буржоазен мироглед. Техните индивидуалистически теории, техният индивидуалистически идеал се намират в пряка противоположност към социализма. Техните възгледи изразяват не бъдещето на буржоазния строй, който отива с неудържима сила към обобществяване на труда, а настоящето и даже миналото на този строй, господството на слепия случай над разпилените отделни дребни производители.“

Смятам, че приведените извадки от съчиненията на Бакунин, както и изказванията на Ленин за анархизма, потвърждават казаното по-горе.

Оформил се като изразител на настроенията и чувствата на пропадащите и разорени от капитализма дребнособственически елементи, както и на декласираните и босяшки групи, анархизмът не можеше да се оформи като цялостна, научна и творческа идеология. Теорията на анархизма е по своята същност, както казва Ленин, индивидуалистическа и от тази гледна точка тя е противоположна на социализма. Анархизмът е ненаучен поради това, че пренебрегва законите на развитието в природата и обществото. Идеологията на анархизма не е творческа, а само разрушителна, защото тя не се опира на класа, която е носителка на нов, по-висш начин на производство, каквато е работническата класа, а на прослойки, които се разпадат и разоряват. Предвид на своята ненаучност, анархизмът не прави разлика между разните форми на експлоатация; той оставя без внимание въпроса за условията, характера и хода на революцията и с това проявява своята пълна несъстоятелност като революционно учение. Анархизмът е съвършено чужд на диалектическия материализъм, както и на законите на историческото развитие, т. е. на историческия материализъм, в основата на който лежи идеята, че развитието на производителните сили обуславя изменението на производствените отношения между хората, след което се изменя и цялата държавно-политическа надстройка, обществените идеи, изкуства и т. н.; че на всяка дадена степен от развитието на производителните сили съответствуват дадени точно определени производствени отношения, които заедно с

производителните сили съставляват т. н. начин на производството, икономическата основа на дадено общество; че в процеса на своето развитие производителните сили встъпват в противоречие с господстващите производствени (имуществени) отношения, които се превръщат в пречка за развитието на производителните сили, и че тогава настъпва периодът на революцията, характера на която революция се определя от господстващите производствени отношения. Неразбирайки всичко това, анархистите са неспособни да разберат каква форма на експлоатация може да бъде унищожена в даден период от историческото развитие и кога могат да бъдат унищожени всички форми на експлоатацията на човек от човека, неспособни са следователно да разберат и определят правилно характера на революцията. Впрочем, от това те даже не се интересуват — за тях всички революции са социалистически. Поради всичко това те не могат да определят правилно и задачите, които стоят пред прогресивните класи в дадения период, не могат следователно да приведат пролетариата към победа.

Ето какво пише К. Маркс по този въпрос в конспекта на книгата на Бакунин „Държавност и анархия“:

„Радикалната социална революция е свързана с определени исторически условия на икономическото развитие; последните са нейна предпоставка. По такъв начин тя е възможна само там, където заедно с капиталистическото производство индустриалният пролетариат заема поне значително място в народната маса. Бакунин абсолютно нищо не разбира от социална революция, той знае за нея само политически фрази. Нейните икономически условия за него не съществуват. Тъй като всички съществуващи досега

икономически форми, развити или неразвити, включваха заробването на работника (било в форма на наемен работник, селянин и т. н.), то той смята, че при всички тези форми еднакво е възможна *радикална революция*“ . . . „Волята, а не икономическите условия, е основата на неговата социална революция“ (Маркс-Енгелс, том. XV, стр. 187—88, руско издание).

Известно е обаче, че там гдето не се вземат под внимание икономическите условия като база за революцията, а за такава служи волята, там може да има място за авантюри и поражения, но никога за истинска народна революция и за победа.

На този въпрос за неразбиране законите на развитието от страна на анархистите се спира и Ленин.

В своята статия „Левонародничество и марксизъм“ (т. XVII, стр. 514, руско издание) Ленин пише:

„Само анархистите и дребните буржоа, които не разбират условията на историческото развитие, могат да казват: все едно крепостническа или капиталистическа експлоатация (бесилка), и двете са експлоатации (бесилки). Това значи да се ограничим с *осъждане* и да не разберем обективния ход на икономическото развитие.“

С други думи анархистите се ограничават с голото отричане на експлоатацията въобще, но не са способни да покажат *как* и *кога* даден вид и форма на експлоатация може да бъде унищожена, *как* и *кога* може да бъде унищожена всяка експлоатация на човек от човека, а това е главното. Работниците и другите експлоатирани знаят и чувствуват много добре, че експлоатацията на феодала или капиталиста ги души, и те са решително против нея, че господството на фашизма или империализма въобще ги потиска, и те са против тях. Това, което те искат

да знаят добре, е *как* и при *какви* условия тази експлоатация може да бъде унищожена. *Как* и при *какви* условия това потисничество може да бъде ликвидирано. Но тъкмо това анархистите не могат да кажат и тъкмо затова те са неспособни да приведат работниците и другите трудещи се до победа.

С всичко това анархистите внасят голяма бърканица и дезориентация и вредят на революцията. Това го доказва практиката на всички революции, в които анархистите са имали по-голямо или по-малко участие. Пример на такава пълна бърканица ни дават изказванията на Бакунин за испанската революция от 1868/1873 година.

Известно е, че Испания, от гледна точка на своя общественно-икономически и политически строй, беше през XIX век една от най-назадналите страни в Европа. Там господствуваше полу-феодалният строй на „грандите“, на латифундистите, „касиките“, на черквата и манастирите, които владееха грамадни латифундии и които подлагаха грамадата от селяни на нечувана експлоатация, потисничество, безправие и езуитски издевателства. Селяните бързо се разоряваха и пролетаризираха. Страната беше така изостанала назад, че в нея господствуваше все още типичната за феодалната държава икономическа и политическа децентрализация, като разните провинции на страната бяха извънредно слабо свързани с центъра . . . Промислеността в страната беше, общо взето, в зародишно състояние и само такива области като Каталония и Леванте имаха по няколко индустриални оазиси. Поради всичко това в Испания през 70-те години на XIX век не можеше и дума да става за социалистическа революция. Но развитието на стоковите и парични отношения в страната, на задморска търговия, наличието на колонии и т. н. раз-

лагаше бързо старите феодални отношения и привеждаше към оформяването, особено в крайбрежните градове, на търговска буржоазия и на буржоазна интелигенция, към разоряване на селяните и струпване в градовете пък и в селата на „излишно“ пролетаризирано население. Големите полуфеодални останки силно задържаха развитието на страната по пътя на капитализма. Всичко това създаваше условия за буржоазно-демократическа революция в Испания. И действително, в 1868 година в Испания избухна, за четвърти път през XIX век, революция, която достигна най-високата си точка през 1873 година, когато бе обявена първата испанска република. Революцията през 1873 година се съпровождаше с заемане земите на латифундистите от селяните, с въстания, борба за автономия и т. н.

Бидейки неспособен да разбере буржоазно-демократическия характер на тази революция, Бакунин побърза да я обяви за „социална революция“. Ето какво пише той в своята книга „Държавност и анархия“:

„Испания е обхваната не на шега от дявола на революционния социализъм. Андалузките и естремадурски селяни, непитайки никого и неочаквайки указанията на когото и да било, заеха вече и заемат все повече земите на прежните земевладелци. Каталония и на нейно чело Барселона провъзгласяват гръмко своята независимост, своята автономия. Мадридският народ провъзгласява федерална република и не се съгласява да подчини революцията на бъдещите укази на учредителните събрания. В северните провинции, които уж се намират във властта на карлистката реакция, се извършва явно социалната революция: провъзгласяват се *фуероси*, независи-

ността на областите и общините, изгарят се всички съдебни и граждански актове. войската в цяла Испания се побратимява с народа и прогонва офицерите.“

„С една дума, окончателен разгром и разпадане, и всичко това се сгромолясва от само себе си, разбито или раздробено от собствената си гнилост. Няма вече нито финанси, нито войска, нито съдилища, нито полиция, няма държавна сила, няма държава, остава могъщият свеж народ, обхванат днес от една социална революционна страст. Под колективното ръководство на Интернационала и Съюза на социалните революционери той сплотява и организира своите сили и се готви да основе върху развалините на разпадащата се държава и буржоазно общество собствено общество на освобождения работник-„човек“ (стр. 74).

Ние ще оставим настрана фантазиите на Бакунин за това, че по онова време в Испания нямало държава и финанси, нямало полиция и войска и т. н., макар да е вярно, че имаше голямо разложение на господстващия полу-феодален държавно-политически режим, фантазии, които не заслужават сериозно разглеждане, защото е известно, че след почването на кантоналното въстание в Андалузия и Леванте през 1873 година правителството на Салмерон изпрати срещу въстаниците две дивизии войски, начело с генералите Павия и Кампос, които в течение само на няколко седмици потушиха въстанието.

По-важното е да се спрем на въпроса за „социалната революция“, която, съгласно Бакунин, обхванала Испания в онова време. От първата половина на току-що приведената извадка от Бакунин може да се види какво е ставало в Испания: селяните в

Андалузия и Естремадура заемат земите на земе-
владелците, народът в Мадрид обявява федерална
република, в Каталония се борят за автономия, в
Баскония се провъзгласяват „фуероси“, т. е. ав-
тономия, и т. н. Никъде обаче Бакунин не говори
за ролята на индустриалния пролетариат в револю-
цията. Това, разбира се, не е случайно — такъв
почти отсъствуваше в Испания. Но нима е нужно
да се доказва, че без крупна промишленост и без
индустриален пролетариат не може да става и дума
за социалистическа революция и за построяване на
социалистическия обществен строй?

В отличие от Бакунин, Енгелс виждаше много
ясно, че Испания още не е съзряла за социалисти-
ческа революция и че трябва да бъдат преминати
редица промеждутъчни степени на развитие, за да
съзрее Испания за такава революция.

„Испания—казва Енгелс—в промишлено отноше-
ние е толкова изостанала страна, че там не може и
дума да става още за *незабавното* пълно освобож-
дение на работническата класа. Преди да дойде
работата до това, Испания трябва да премине още
различни предварителни степени на развитие и да
преодолее цял ред препятствия“ (М.-Е., т. XV, стр. 108).

Ясно е прочее, че Бакунин не разбира, както ка-
захме, законите на историческото развитие, не раз-
бира и историческата роля на работническата класа.
Оттук произтичат и почти всички основни недъзи
на бакунинизма, на анархизма.

Не е случайно наприм. това, че дори днес всред
анархистите има хора, които смятат, че победата на
социализма е възможна без работническата класа
да играе съществена, главна роля. Така например,
на сказката за анархизма в Дупница, състояла се на
7. III. т. г., един анархист заяви, че победата на со-

циалистическата революция в Русия била показала правотата на Бакунин и погрешността на марксизма, тъй като работническата класа там била изостанала назад „и количествено, и качествено“, и че селяните изиграли там главната и ръководна роля в революцията. Ако това не е пълно невежество относно ролята на работническата класа в революцията в Русия, то е безподобна клевета срещу същата работническа класа, която прояви чудеса от революционна енергия, инициатива, боеспособност и саможертва и която изигра главната ръководна и организираща роля в борбата за построяване на социализма, както и във войната за разгрома на фашизма. Същевременно то показва пълно неразбиране ролята на селяните във всички въстания и революции, които историята познава.

Опитът на всички селски движения и въстания в света — на Уат Тайлор в Англия, Жакерията в Франция, селската война в Германия, въстанията на Болотников, Разин и Пугачев в Русия, на тайпините в Китай, на сипаите в Индия и т. н. и т. н. — показва по най-очевиден начин, че винаги, когато селяните са участвували *сами* във въстанията, те са търпели поражения. За същото говори и нашият български опит — опитът с правителството на Ал. Стамболийски, което бе съборено от власт чрез военно-фашисткия преврат на 9. VI. 1923 г. И на-против, когато селяните се борят *в съюз* с работниците, тогава съвместната борба се увенчава с победа: Съветския съюз, Югославия, България и т. н.

Що се отнася до победата на социализма, само кръгли невежи, които нямат и представа за това, че съзнателен и последователен докрай борец за социализъм може да бъде само онази класа, която се явява носителка на социалистическите производ-

ствени отношения — именно работническата класа, могат да твърдят, че в Русия тя не изиграла главната, ръководната роля в революцията. Безспорно е, че селяните изиграха грамадна роля в революцията и през октомври 1917 г., и през време на гражданската война, и през време на социалистическото строителство, и през време на втората световна война, като съюзник на работническата класа, но общоизвестен факт е, че именно работническата класа, под ръководството на болшевишката партия, изигра ръководната роля в революцията от октомври 1917 година, както и в съветската държава през цялото време на нейното съществуване, включително и през време на втората световна война.

II. Принципи на анархизма. Критика на анархистическите принципи

Ние ще разгледаме трите главни принципа на анархизма. Анархистите са *против авторитета* въобще, *против държавата* въобще, *против политическата борба* и следователно против политическата партия на работническата класа.

Ще почнем с въпроса за авторитета. Анархистите се обявяват против авторитета, защото той означава *натрапване на чужда воля* и, освен това, защото авторитетът предполага *подчинение*. Но нека се попитаме: възможно ли е въобще при днешното състояние на обществото да се създаде друг обществен строй, при който този авторитет да се окаже безцелен и да може да изчезне? Знае се, че развитието на новата техника — машината, електричеството, а сега и освобождаването на атомната енергия — води към все по-голяма концентрация и централизация на производството, към

такава комбинирана и организирана дейност, при която централизираното ръководство е абсолютно необходимо. Да вземем за примери фабриката, парахода, железопътното съобщение. При всички тези случаи е необходимо всички да работят в определено време, да работят определено количество часове, да извършват определена работа, да не сменят своята работа всеки час и да се подчиняват следователно на определени разпореждания, т. е. на определен авторитет, иначе фабриката не може да работи, параходът не може да плава, влаковете няма да се движат, а, доколкото се движат, ще има ежедневни катастрофи. Ето какво казва Енгелс по този така важен въпрос: „Известен авторитет, по какъвто и начин да е създаден той, и известно подчинение, независимо от каквато и да било обществена организация, са задължителни за нас по силата на материалните условия, при които се извършва производството и обмяната на продуктите. . .“ Да желаш унищожението на авторитета в крупната промишленост значи да желаш унищожението на самата промишленост — унищожението на парната предачна машина, за да се върнеш към ръчния стан“. (Маркс и Енгелс, т. XV на напълно събраните съчинения, „За авторитета“). Като че ли е ясно. Нека вземем друг пример — из класовата борба на пролетариата в капиталистическото общество. Когато работниците обявят стачка — не е ли това желание да наложат на капиталиста определени искания, т. е. да му наложат своя авторитет, своята сила? Очевидно. Но съгласно анархизма работниците не трябва да обявяват стачки, защото това означава да искат да наложат своя авторитет на господаря, т. е. на други хора, а те са против това. Нека вземем най-сетне за пример революцията, в името на

която анархистите се кълнат денонощно, и процитираме думите на Енгелс по този въпрос.

„Антиавторитаристите—казва Енгелс—искат щото авторитарната политическа държава да бъде премахната веднага още преди да бъдат премахнати социалните отношения, които са я породили. Те искат щото първият акт на социалната революция да бъде отменяването на авторитета. Виждали ли са някога тия хора революция? Революцията е безспорно най-авторитетното нещо, каквото е възможно. Революцията е акт, в който част от населението налага своята воля на друга част с пушки, щикове, топове, т. е. със средства извънредно авторитарни, и ако победилата партия не иска да изгуби плодовете на своите усилия, тя трябва да поддържа своето господство посредством страха, който оръжието внушава на реакционерите. Ако Парижката комуна не се опираше на авторитета на въоръжения народ против буржоазията, нима тя можеше да се продължи повече от един ден? Напротив, нямаме ли ние право да порицаем комуната, че тя твърде малко използва този авторитет? И така, едно от двете: или антиавторитаристите сами не знаят какво говорят и в такъв случай те създават само бърканица, или те знаят това и в такъв случай те изменят на движението на пролетариата. В единия и в другия случай те служат на реакцията“ (същата статия).

Повече примери и доказателства са излишни. Прочее, не може да има никакво съмнение, че анархисткият принцип за авторитета не издържа никаква сериозна критика.

Нека разгледаме сега въпроса за държавата. Разликата между марксизма и анархизма по въпроса за държавата се състои в това, че:

1. Анархистите са против използването на буржоазната държава и нейните органи от пролета-

риата за революционната борба. Марксистите са за това използване.

2. Анархистите са за незабавното унищожение на държавата въобще след победоносната социалистическа революция. Те са против създаването на социалистическа държава. Марксистите са за унищожението на буржоазната държавна машина и за заменяването ѝ със социалистическа държава.

3. Марксистите са за укрепването на пролетарската държава до пълното изчезване на класите и до победата на социализма поне в големите и решаващи страни, след което държавата отмира. Анархистите не признават това.

Да разгледаме последователно тези въпроси. Анархистите са против използването на буржоазната държава. За тях е безразлично дали ние сме в условия на буржоазно-демократическа или деспотическа държава. Те са против борбата за извоюване на демократически права и свободи, на демократически държавни органи, те са против участието в парламента и т. н. Но нима днес, след преживените ужаси на фашизма, може да има честен и прогресивен човек, който да не вижда и да не разбира голямата разлика между фашистка и буржоазно-демократическа държава, т. е., че при буржоазно-демократическата държава работниците и трудещите се имат много по-благоприятни условия да се организират, да се просвещават, да разширяват своето влияние, да печелят ред придобивки и да се подготвят за своето освобождение, тогава когато при фашистката държава тези условия почти изчезват? Кой не разбира, че за работниците не е и не може да бъде безразлично при какви условия те ще работят и ще се борят за достигане на своята цел? В своята статия „Войнстващият мили-

таризъм“ (т. XII, стр. 314), написана още преди първата световна война, Ленин казва: „За пролетариата не е безразлично в какво отечество живее, дали в монархическа Германия, в републиканска Франция или в деспотическа Турция. Отечеството, т. е. дадената политическа, културна и социална среда, е най-могъщ фактор в класовата борба на пролетариата. Пролетариатът не може да се отнася безразлично и равнодушно към политическите, социални и културни условия на своята борба, следователно съдбините на неговата страна не могат да му бъдат безразлични.“ Всичко това за анархистите няма значение: за тях и фашистката, и демократическата държава са еднакво зло и трябва с един удар да се унищожат. На практика, разбира се, това означава нищо да не се унищожи от старото и нищо да не се постигне от новото. Освен това, известно е, че чрез парламента се прави великолепа агитация на нашата политика и идеи и разобличение на враговете. Ясно е прочее, че когато анархистите се отказват от използването на буржоазната държава, те се абстрахират от създаването на по-благоприятни условия за успешната борба на работническата класа и на трудещите се и, следователно, пречат и вредят на тях.

Въпросът за необходимостта от пролетарска държава след победата на социалистическата революция и — от народна държава, — след победата на народното въстание е въпрос, който е станал предимно практически въпрос, и ние ще го разгледаме малко по-късно в главата „Анархизмът и марксизмът на практика“. Тук ще се ограничим само с изложение на нашето принципално становище по въпроса за необходимостта от социалистическа държава. В своята книга „Основите на ленинизма“, в

главата „Диктатурата на пролетариата“, Сталин казва: „Съборената в една страна буржоазия за дълго още си остава, поради много причини, по-силна от пролетариата, който я е съборил. Ето защо целият въпрос е да се задържи властта, да се укрепи тя и да се направи непобедима. Какво е нужно, за да се постигне това? За това е необходимо най-малко да се изпълнят три главни задачи, които се поставят пред диктатурата на пролетариата още на „другия ден“ след победата:

а) да се сломи съпротивлението на съборените и експроприирани от революцията помещици и капиталисти, да се ликвидират всички и всякакви техни опити за възстановяване властта на капитала;

б) да се организира строителството в духа на сплотяване на всички трудещи се около пролетариата и да се проведе тази работа така, че да се подготви ликвидирането, унищожението на класите;

в) да се въоръжи революцията, да се организира армията на революцията за борба против външните врагове, против империализма.“

Такова е маркс-ленинското отношение по въпроса за необходимостта от социалистическата държава.

Анархистите са против политическата борба и против партията на пролетариата, защото те уж развъртавали работническите водачи, отвличали вниманието на работниците от пряката борба за социална революция. С това свое отношение към политическата борба и към пролетарската партия анархистите показват своето пълно неразбиране на грамадното значение на политическата борба. Анархистите не разбират, че масите се учат не от книгите и теориите, а от опита на практическата борба и главно от опита на политическата борба. Осъзнаването на работниците и всички трудещи се,

както и тяхното сплотяване в името на техните исторически задачи около партията на пролетариата, става благодарение на опита на практическата политическа борба. Нима не е ясно, че старите буржоазни партии у нас бяха изолирани от масите благодарение не само на техния пълен морално-политически банкрут, но и на разобличаването, което правеха по-специално комунистите на тяхната политика, като участваха активно в политическата борба? Как да се обясни, че Работническата партия у нас, която преди 30 години беше една нищожна количествено партия, се превърна в най-силна партия в страната, ако не благодарение на опита, който натрупаха работниците и трудещите се въз основа на политическата борба на Работническата партия, главно на борбата на партията против завоевателните войни, против великобългарския шовинизъм и против фашизма? Нима Работническата партия можеше да се превърне в такава сила, ако се откажеше да води политическа борба? Ако БРП (к) не беше водила в течение на 50 г. постоянна и упорита, героична политическа борба, тя днес щеше да представлява сбор от групички, каквито са анархистите, и в страната може би още щеше да господства реакцията. Как да се обясни, че комунистическата партия в Югославия, начело на която стои легендарният маршал Тито, изолира напълно другите партии от работниците и от народа, ако не с това, че комунистите участваха най-активно във всички политически борби в страната, възглавиха борбата против фашизма, против германските окупатори и масите получиха възможност да се убедят на дело, че комунистите са техните истински защитници? Следователно, спечелването на работническата класа и на другите трудещи се маси в полза на революцията става не толкова

с защитата на икономическите интереси, но преди всичко и *главно с правилната политическа борба*, която води пролетарската партия. Без такава политическа борба работниците и другите трудещи се ще бъдат осъдени да следват винаги тази или онази дребно-буржоазна партия и с това не да се приближават към социализма, а да се отдалечават от него. Ето към какво води проповедта на анархистите за неучастието в политическата борба. Да чуем какво казва Ленин в цитираната вече статия „Социализъм и анархизъм“ (т. VIII, стр. 411) по този въпрос: „Тяхната тактика (на анархистите, б. м. Р. Л.), която се свежда към отричане на политическата борба, разединява пролетариите и ги превръща на дело в пасивни участници на тази или онази буржоазна политика, тъй като действително отстранение на работниците от политиката е невъзможно и неосъществимо.“ Анархистите и анархосиндикалистите са против партията на пролетариата. Те поддържат, че професионалните съюзи или някакви си федерации могли да ръководят работниците в борбата за социализъм и водят ожесточена и крайно пакостна борба против партията на работническата класа. Изобщо анархистите водят безогледна борба срещу всички марксистически организации, които работническата класа създава и същевременно са *неспособни* сами да създадат каквато и да било добра организация. Ето какво пише Ленин по този въпрос: „Анархистите съставят един от най-вредните елементи в работническото движение поради това, че те, като крещят винаги за масата от угнетените класи (или даже за масата на угнетените въобще) и като разрушават доброто име на която и да било социалистическа организация, сами не могат да противопоставят и да създадат *никаква* друга органи-

зация“ (Ленин, т. XVI, стр. 635 „Как В. Засулич убива ликвидаторството“).

За ролята на анархистическите федерации в ръководството на борбите не заслужава и да се говори много. Това са обикновено тясно конспиративни, сектантски организации, които нямат връзки с масите и които, ако не прибегват към индивидуален терор, който, разбира се, никога не може да приведе към освобождението на работническата класа и трудещите се от капитализма, а само пакости на последните, се ограничават с изчакване на „велики дни“, поради това, че, както казва Ленин, „не умеят да събират силите, които създават великите събития“ (т. XV, стр. 7).

Що се отнася до професионалните съюзи, то това е общоизвестно и доказано от опита на работническото движение в целия свят, че те не могат да играят ролята на ръководители на работническата класа и трудещите се маси в борбата за демокрация и социализъм, поради това, че:

1. Профсъюзите са масова организация на работническата класа за защита преди всичко на икономическите интереси на работниците. Затова в профсъюзите влизат грамадна част от работниците изключително за постигане на известни частични икономически подобрения, но не и за социализъм, и поради туй те не могат да ръководят борбата за социализъм.

2. В профсъюзите влизат често пъти много католически, християнски, анархистически и реформистично настроени работници, наред с комунистическите работници, и поради това в тях няма единство в целите, в тактиката, в действията. А без такова единство не може и дума да става за ръководна роля и за победа.

3. Профсъюзите не могат да играят ръководна роля в борбата за социализъм още и затуй, че тази борба не може да бъде победоносна без участието на селяни, без занаятчии, интелигенция, армия, а, както е известно, профсъюзите не работят и не организират тези слоеве.

Само партията на пролетариата може да ръководи работниците и трудещите се и да ги доведе до победата, защото:

1. Партията е преден и съзнателен отред на работническата класа, който знае законите на историческото развитие и на класовата борба и е способна, поради това, да ръководи работническата класа и трудещите се в борбата, като изработва правилна стратегия и тактика в тази борба.

2. Партията внася социалистическо съзнание всред работниците и трудещите се, издига стихийното движение до равнина на съзнателно движение, а работниците — до нивото на съзнателни борци за демокрация и социализъм.

3. Партията се строи въз основа на идейното единство на членовете ѝ, от което произтича и нейното единодействие. Същевременно партията е такава организирана сила, която е изградена върху принципа на демократическия централизъм, в която има желязна дисциплина, задължителна за всички партийци, и в която решенията на висшестоящото ръководство са задължителни за всички нейни членове — нещо, което я прави достатъчно боеспособна.

4. Партията е висша форма на организация, тя ръководи всички останали масови организации на работническата класа и на трудещите се.

5. Партията съкращава в грамадна степен хро-

ковете на победата и спасява работническата класа от много страдания и лишения.

Поради всичко това партията и само партията може да играе ролята на ръководен щаб на трудещите се.

Ето защо са необходими и политическа борба, и политическа партия, и ако анархистите са против едното и против другото, то те проявяват или неразбиране, или съзнателно вредителство. В единия и в другия случай това служи на враговете.

III. Анархизмът и марксизмът на практика

Изминаха се почти 80 години откакто се почна борбата между марксизма и анархизма. Анархистите продължават и до ден днешен да поставят всички спорни въпроси така, както преди 80 г. ги поставяше Бакунин. Между това, оттогава изтече много вода. Ето 30 години почти как на $\frac{1}{6}$ част от земното кълбо съществува социалистическа държава, на чиято територия е построено социалистическо общество. Избухна втората световна война и Съветската социалистическа държава изигра главната роля в разгрома на хитлеровия фашизъм и в спасението на света от фашисткото варварство. Спорните въпроси бяха свалени от височините на теорията и превърнати в жива практика. А известно е, че практиката е най-добрият изпит за една партия, за всяко едно идейно течение. Нека разгледаме практиката на анархизма и практиката на комунизма. Като образец на марксистка практика ние ще вземем Съветския съюз. Като образец на анархистическа практика ние ще вземем главно испанския опит. Това е толкова по-необходимо и правилно, защото анархистите винаги сочат за пример Испания,

Поради липса на място тук няма да бъде разгледана ролята на анархистите през време на испанската революция от 1873 г., за която Енгелс казваше, че анархистите дадоха блестящ „пример как не трябва да се прави революция“ (Енгелс, т. XV „Бакунистите в действие“). Поради същата причина няма да разглеждаме и ролята на анархистите през време на революцията, която почна в 1931 г. когато анархистите, на изборите през ноември 1933 г., се въздържаха от гласуване и понеже имаха голямо влияние в страната, със своето въздържане съдействуваха на реакцията да спечели изборите и установи полуфашистката диктатура. Няма да разглеждаме и ролята на анархистите през време на общата политическа стачка в Испания и въстанието в Астурия — през октомври 1934 год. — когато анархистите в Каталония и Арагон се отказаха да стачкуват и да участвуват във въоръжената борба и с това оказаха извънредно ценна подкрепа на клерикално-помещицката фашистка реакция на Хил Роблес и Калво Сотело да смаже и общата стачка, и въстанието на астурийските миньори. Ще се спрем само на ролята на анархистите през време на войната от 1936—1939 год.

Известно е, че испанските анархисти и анархосиндикалисти в 1936 год., през време на републиката, участвуваха в правителството на Ларго Кабальеро, бяха мнозинство в автономното правителство на Каталония и бяха господари в провинциалното правителство на Арагон. С това свое участие в тия правителствени органи испанските анархисти на практика се отказаха от всички свои принципи: участвуваха в политическата борба, признаха републиканската държава и участвуваха в нейното управление, създадоха

своя армия и своя милиция. Анархистите могат да ни кажат, че те трябваше тъй да постъпят в Испания, защото това го изискваха интересите на революцията. Ние сме съгласни с това. Но какво произтича от това? Излиза така, че за да могат да служат на революцията, анархистите трябваше да се откажат от своите принципи. Получава се следното парадоксално на пръв поглед нещо: анархистите твърдят, че техните принципи са най-революционни, че тяхната организация е най-подходяща за революция, а когато революцията в Испания дойде, те трябваше да се откажат от тези свои принципи. С други думи анархизмът се оказва непригоден именно в революцията и за революцията. Или още по-добре казано: революцията отрече и отхвърли принципите на анархизма.

За да бъде испанският опит преценен напълно, трябва да бъдат приведени и редица факти от практиката на анархистите през време на революцията в Испания. Но преди всичко, нека видим какво беше положението в Испания след избухването на военно-фашисткия метеж на ген. Франко.

Както е известно военно-фашистският метеж в Испания през 1936 г. срещна такъв мощен отпор от страна на най-широките народни маси, че в главните центрове на страната — Мадрид, Барселона, Валенция, Билбао, Малага и др. метежниците бяха разбити още в самото начало на метежа. Републиканците се оказаха господари в около 2/3 от страната, а територията, заета от метежниците, беше разделена на две зони — южна и северна. Помощта, която Хитлер и Мусолини оказваха на Франко в началото на войната, беше ограничена: известен брой самолети, танкове и военни специалисти. Тази помощ постепенно, през 1937 г. и особено през

1938 година, взе широк размер и се превърна в открита интервенция. През цялата 1936, както и през 1937 година, съществуваха всички благоприятни условия за бързото ликвидиране на фашистките метежници и осигуряване на пълната победа на народнофронтовска Испания. На юнския пленум на ЦК на Испанската компартия през 1937 г. другарката Долорес Ибаррури заяви: „Нашата победа е осигурена“. Извоюването на победата обаче изискваше изпълнението на редица много важни условия: 1) Всемерно усиляване и закрепване на Народния фронт и мобилизиране на всички сили на народа под лозунга: „Всичко за победата“. 2) Създаване на единна редовна народна армия с единно военно командване и с желязна дисциплина. 3) Затвърдяване на вътрешния ред, подчинение и изпълнение на правителствените наредби и заповеди. 4) Създаване на силна военна промишленост и т. н. Разрешението на всички тези задачи легна върху правителството на социалиста Ларго Кабальеро, което бе създадено през септември 1936 год., в което влизаха, наред със социалистите, също така комунисти, републиканци, каталонски и баски националисти, а през ноември 1936 г. влязоха и четирима анархисти. Обаче анархистите не оказаха никакво сериозно съдействие за изпълнение на горепосочените задачи и за извоюване на победата. С малки изключения, главно в началото на борбата срещу фашистките метежници, когато анархистите изиграха известна положителна роля, цялата своя дейност, а те проявиха голяма активност, те насочиха в посока да пречат на изпълнението на тези задачи. Няколко примера ще ни убедят в това.

1. Веднага след победата на народа в голямата част на страната анархистите заявиха, че в Испания

е почнала „социалната революция“ и почнаха да я прилагат на практика: в стотици села и градове, в провинциите Арагон, Каталония, Валенция, Аликанте и др. те създаваха свои комитети, които не се подчиняваха на никаква власт, вършеха каквото искаха и провъзгласяваха „унищожение на парите“ (изземваха парите от селяните и им даваха срещу тях купони, които никой не признаваше, разбира се), заставяха селяните на сила да влизат в „комуни“ и с това настройваха селяните против властта, „социализираха“ всички предприятия, даваха ги в ръцете на профсъюзите и превръщаха някои свои професионални съюзи в търговско-спекулативни организации. Даже в 1938 год., когато положението на републиката беше станало катастрофално, не беше рядкост да се видят из улиците на Барселона реклами от този род: „Продаваме доброкачествени и евтини шапки“ — от профсъюза на НКТ. Нито един позив или афиш обаче, призоваващ тогава към отбрана на републиката и издаден от НКТ в Барселона, не можеше да се види из града.

2. Анархистите саботираха със всички средства усилията на страната за спечелване на войната. Те измислиха „теорията“: „можем да спечелим войната, но да изгубим революцията“, макар че самата война беше революционна, и с това оправдаваха фактическия саботаж на военните усилия на страната. Анархистите бяха против единното командване и против дисциплината в армията, те бяха против превръщането на партийната анархистка милиция в редовна армия.

Анархистите се бореха против съревнованието сред работниците за увеличение на военното производство, против създаването на военни резерви

за фронта, против изпращането на всичкото оръжие от тила на фронта. Докато на фронта оръжието не достигаше, анархистите, през време на межежа, организиран от троцкисти и анархисти през май 1937 г. в Барселона, изкараха маса оръжие, но вече не за борба срещу Франко, а срещу републиката. Те имаха на Арагонския фронт значителни военни сили, също известна част и на централния фронт. Обаче това бяха свършено небоеспособни сили: те никога не предприемаха настъпления, а когато през пролетта на 1938 година Франко предприе своето настъпление на Арагонския фронт, анархистическата милиция се разпиля като дим; когато през август на 1938 год. републиканските войски начело с прославените народни генерали Листер и Модесто преминаха реката Ебро и там се разгоря грандиозна тримесечна битка, която фактически реши съдбата на републиката, анархистките части, които се намираха в съседство с боя, не оказаха нито най-малка помощ на републиканските войски.

3. Анархистите провеждаха свършено съзнателно и открито нарушението на вътрешния народнофронтски ред. В техните органи „Солидарidad Obrera“ — Барселона, и „НКТ“ — Мадрид, се хвърляха лозунги: „да организираме дезорганизацията“, „да организираме безредието“. Това не беше само теория, а печална и кървава практика. Организираха се специални колони, като прословутата „железна колона“ и др., уж за да отидат на фронта, които обикаляха провинциите на Леванте, Арагон, частично Кастилия и др. и вършеха същински разбойнически походи, преследваха и убиваха комунисти, „реквизираха“, т. е. ограбваха каквото им попадне.

Тези скандални безобразия достигнаха своя връх и се превърнаха в открита помощ на генерал Франко и на интервентите, когато през месец май 1937 год. анархисти и троцкисти организираха в Барселона въоръжен метеж против народнофронтската власт. Това ставаше в условията на войната, когато фронтът се намираше на 150—200 км. от Барселона.

4. След изгубването на Каталония, положението на централна и югоизточна Испания стана критическо. Част от старите офицери, сражаващи се в републиканската армия, се заколебаха. Капитулантските настроения се усилваха не с дни, а с часове. Само желязното единство на всички народни сили можеше да спаси положението. Обаче анархистите предпочетоха откритата капитулация и предателство пред защитата на народните интереси.

На 5 март 1939 година анархистите, опрени на своя военен корпус, под командването на анархисткия полковник Мера, заедно с генералите Касадо и Миаха, заедно с испанския пастуховец Бестейро извършиха контрареволуционния преврат и с това забиха нож в гърба на републиката и народа. На първо време превратаджиите в Мадрид разполагаха само с анархистическите въоръжени отреди — анархистите бяха тяхната единствена опора. Контрареволуционната Хунта (комитет) на генерал Касадо, анархиста Мера и „социалиста“ Бестейро, след като се справи с комунистите, се обърна с предложение към Франко да формулира условията на капитулацията. На 29 март войските на фашисткия генерал Франко влязоха в Мадрид.

Такива са главните факти за дейността на анархистите през време на испанската война от 1936 до 1939 година. Тази дейност при последна сметка по-

могна на Франко и на интервентите във войната срещу републиката.

Прочее *испанският опит отхвърли решително принципите на анархизма и показа гибелността на анархистическата практика.*

Преди да заключим по този въпрос, необходимо е да приведем още един скандален и предателски акт, извършен от страна на контрареволуционната Хунта и на анархистите в нея. Като резултат на преговорите, които се водеха между Хунтата и представителите на верните на народнофронтовското правителство на Негрин сили, бе сключено съглашение за незабавно пускане на свобода на пленниците, които двата лагера бяха взели. Народнофронтовският комитет, който ръководеше въоръжената борба срещу Хунтата в Мадрид, освободи веднага всички пленници, в това число и редактора на анархосиндикалистическия в-к „НКТ“ в Мадрид — Пералес. Хунтата обаче отказа да освободи своите пленници, задържа ги в затворите и ги предаде на Франко. Между тях бяха такива славни другари като др. *Хирон*, завеждащ военния отдел на Мадридския областен комитет на Испанската компартия; др. *Месон* — секретар на Мадридския областен комитет на Обединената социалистическа младеж, и много други, които сетне бидоха разстреляни от Франко.

В резултат на всичко това най-добрите и здрави елементи в средата на анархосиндикалистическата конфедерация на труда, начело с нейния секретар Мариано Васкес, почнаха борба против така наречените „чисти“ анархисти за по-тясно сближение и сплотяване с комунистите и други народнофронтовски елементи. Обаче „чистите“ решават да разгромят това здраво течение. Мариано Васкес след войната бива убит в Париж от анархистите.

Опитът на Съветския съюз

Да разгледаме сега опита на Съветския съюз. Ще започнем с първия период на съветската власт.

1. 1917 — 1920 година

Както е известно, веднага след победата на Великата октомврийска социалистическа революция в Русия контрареволуцията почна да прави опити за смъкване на съветската власт на работниците и селяните. Почнаха се контрареволуционни метежи. Чиновниците от старите министерства обявиха саботаж. Същевременно трябваше да бъдат ликвидирани помещицкото земевладение, остатъците от стария съсловен строй и националното потисничество, трябваше да бъдат отменени грамадните привилегии на черквата и ликвидирани контрареволуционните организации и техният печат. Страната се намираше във война и съветската власт предложи прекратяване на войната и започване преговори за мир. След безуспешните преговори за мир в Брест Литовск германските войски преминаха в настъпление и тъй като остатъците от старата изморена от войната руска армия не можаха да устоят, немците напредваха бързо, окупираха големи територии и заплашваха Петроград — сърцето на революцията. На германското правителство бе направено ново предложение за мир, което бе прието, и мирът бе сключен. Но скоро страната бе обхваната от пламъците на гражданската война и на войната против чуждите, империалистически нашественици, които искаха на всяка цена да сломят революцията, да унищожат съветския режим и възстановят властта на помещиците и капиталистите. Положението на съветската страна бе изключително трудно. Цели

три години съветските народи водиха героична война против своите врагове отвън и отвътре, които бяха много по-добре въоръжени и екипирани, с добре организирани армии и с подготвен команден състав. Въпреки всички тия изключителни трудности Съветска Русия победи своите врагове. Съветската власт победи не само защото водеше правилна политика, която съответствуваше на интересите на народа, но и защото бе изковала своя могъща и героична Червена армия, която беше вярна и предана до край на народа, в която всеки червеноармеец знаеше, че се бие в защита на народа; защото съветската власт създаде здрав тил за Червената армия и успя да разложи тила на противника; защото ръководеше тази армия такава партия като болшевишката, която беше единна със своята сплотеност и дисциплина, силна със своя революционен дух и готова да даде всички жертви, необходими за победата, и ненадмината със своето умение да организира милионни маси и да ги ръководи правилно; защото начело на Червената армия и съветската власт стоеха гениите на революцията — Ленин и Сталин.

Анархистите са против създаването на съветска държава след победата на социалистическата революция, следователно и против създаването на революционна армия, но нима не е напълно очевидно, че без създаването на съветската държава и на Червената армия социалистическата революция в Русия не можеше да се задържи и че контрареволуцията щеше неминуемо да победи? Ето какво казва Ленин по този въпрос:

„Навярно сега почти всеки вижда, че болшевиките не биха се задържали на власт не две и половина години, а два и половина месеца без

най-строга, наистина желязна дисциплина в нашата партия, без най-пълната и беззаветната ѝ поддръжка от цялата маса на работническата класа. . .

Диктатурата на пролетариата е необходима и победата над буржоазията е невъзможна без дълга, упорита, отчаяна война не на живот, а на смърт — война, която изисква самообладание, дисциплина, твърдост, непреклонност и единство на волята.“ („Левичарството — детска болест на комунизма“).

Не е ли ясно, че белогвардейската контрареволуция и чуждестранните империалисти-нашественици щяха да бъдат много доволни и щяха да ръкоплескат на болшевиките, ако те постъпеха така, както препоръчваха анархистите — да оставят революцията беззащитна?

И така, едно от двете: или създаване на нова държава, на съветска власт след победата на социалистическата революция и тогава работническата класа може да закрепим своята победа и да построим социализма, или няма да създаде нова държава и тогава неминуемо поражение на революцията. Или марксизъм и победа, или анархизъм и поражение, такава е алтернативата. Руската революция тръгна по пътя, сочен от марксистите, от болшевиките, и затова победи.

Анархистите обичат често да си спомнят за Махно. Да кажем няколко думи за него. Вярно е, че анархистът Махно беше създал един доста голям отред през време на гражданската война и на чуждестранната интервенция в Русия, много зле организиран и без каквато и да било дисциплина, който понякога установяваше контакт с частите на Червената армия за съвместно действие против белогвардейците. Но това, което беше главното в дей-

ствията на този отред през целия период на неговото съществуване и особено през 1919—1920 г., беше кървавата борба против болшевиките и съветската власт.

Ще ви приведа някои извадки от книгата на Ем. Ярославски „Марксизъм и анархизъм“, в която той дава документални данни за действията на махновците в Русия през време на гражданската война. И така, да чуем какво пише др. Ярославски:

„През време на гражданската война в Съветска Русия — казва Ярославски — анархистите създадоха голям отред и в съюз с белогвардейците водиха свирепа война против съветските работници и селяни. Много интересни сведения за това ние намираме в дневника на една близка до Махно жена. Ето какво четем в този дневник:

„23. II. 1920 г. Нашите момци хванаха болшевишките агенти, които бяха разстреляни.

25. II. 1920 г. Преместихме се в Моморово. Там заловихме трима агенти по събиране на зърнени храни. Те бяха разстреляни.

1. III. 1920 г. Скоро пристигнаха момци и известиха, че е пленен командирът на красноармейците Федюхин. Махно изпрати да го доведат, но пратеникът се върна и съобщи, че момците нямали възможност да се занимават с ранения и по негова молба го разстреляли.

7. III. 1920 г. Във Варваровка Махно се е съвсем напил и започна да изригва и изпуска най-нецензурирани псувни. Пристигнахме в Гуляйполе. Тук по дадената от пияния Махно команда започнаха да вършат нещо невъзможно: кавалеристите започнаха да бият с камшици и приклади всички бивши червени партизани, срещнати на улицата. Пристигналите като луда орда, препускайки с коне, налитат

на невинни хора и ги бият. На двамина счупиха главите, едного натикаха в реката.

11. III. 1920 г. Днес през нощта момците взели два милиона рубли и раздали на всички по 1.000 рубли.

14. III. 1920 г. Днес се преместихме в селото Михайловка, тук убиха един комунист.

5. IV. 1920 г. На станцията Затуево Махно скъса телефонното и телеграфно съобщение, развали железопътната линия, спря влака № 423 и намиращото се във влака имущество ограби, откритите комунисти заповяда да бъдат убити.

16. VII. 1920 г. Махно нападна станцията Гришино. Задържа се три часа, разстреля четирнадесет хванати работници на съветски и работнически организации, унищожи телеграфа и разграби продоволствения склад на транспортните работници.

26. VII. 1920 г. Вмъквайки се в Константиновка (ж. п. възел), Махно в течение на два дни уби 84 червеноармейци.

12. VIII. 1920 г. Вмъквайки се в Зенково, Махно закла двама украински комунисти и седем работника на селските и работническите организации.

12. XII. 1920 г. Нападение на Бердянск. Анархомахновците в течение на три часа, под началството на самия Махно, заклаха 83 комунисти, в това число едного от най-добрите украински работници — Михалевич, извъртвали им ръцете, отсичали им краката, разрязвали им коремите, намушквали ги с щиковете.

16. XII. 1920 г. В района Синелниково — Александровск, е устроено дерайлиране на влака. Убити са около 50 работници, червеноармейци и комунисти. “

Струва ми се, че е достатъчно. Махновците бяха фактически в единен фронт с белогвардейците и

чуждестранните нашественици и се бореха срещу съветската власт и срещу болшевиките.

2. Между двете световни войни

След близо 4-годишна империалистическа и 3-годишна гражданска война съветската страна се оказа разорена. Трябваше да се възстанови промишлеността и селското стопанство. Трябваше да се построи нова тежка индустрия на социалистически начала, да се колективизира селското стопанство, за да може то да се машинизира и се повдигне производителността на селскостопанския труд, да се укрепи и превърне в могъща сила Червената армия, която да бъде способна да отстои свободата и независимостта на съветските народи против нападението отвън, трябваше да се създаде основа за изграждането на братската и нерушима дружба между многобройните съветски народи и да се укрепи всемерно морално-политическото единство на съветския народ. И всичко това трябваше да се извърши бърже, във възможно най-кратки срокове, защото опасността от нови войни и от нови нападения срещу съветската страна се надигаше с неудържима сила. Още в 1931 година др. Сталин в една своя реч бе казал: „Ние сме изостанали от напредналите капиталистически страни на 50—100 години. Или ние ще преминем това разстояние за 10 години, или нас ще ни смажат. (Въпроси на ленинизма, изд. 11, стр. 322). Това бяха задачи с невиждани масщаби и темпове и от историческо значение. Само наличието на здрава съветска власт и на превъзходна комунистическа партия, каквато се явява болшевишката партия, която ръководи съветската държава, даде възможност да бъдат

мобилизирани всички сили на съветските народи, да бъдат те организирани най-умело и целесъобразно и насочени в една посока и да се дойде до желани резултат в установените, пределно кратки срокове. Онзи, който познава макар и най-бегло гражданите усилия на съветските народи за индустриализацията на страната и колективизацията на селското стопанство, не може да се съмнява нито за момент, че без наличието на здрава съветска държава тези задачи не само нямаше да бъдат разрешени, но и не можеше да бъдат поставени даже. От друга страна известно е, че през целия период между двете световни войни империалистите правеха нееднократни опити да провокират съветската страна, да я нападнат и осуетят построяването на социализма. Такива бяха опитите особено през 1929 година, а също през 1937—38 г. на Далечния Изток и др. подобни. Може ли да има съмнение, че ако СССР не бе създал крепка и могъща Червена армия, империалистите и фашистите щяха да го нападнат много по-рано, преди да бе успял да построи социализма, и да го разгромят?

Прочее опитът на Съветския съюз и между двете световни войни потвърди напълно правотата на марксизма, на комунизма и отхвърли, също така напълно, анархизма.

3. Втората световна война

Днес е ясно за всички, че Съветският съюз и неговата Червена армия спасиха света от ужасите на разбойническия фашизъм, че без Съветския съюз днес народите на света щяха да пъшкат под желязния и кървав ботуш на хитлеризма. Но нима има нужда да се доказва, че ако съветските народи не бяха създали такава велика държава, каквато е

Съветският съюз, че ако те не бяха изковали такава могъща армия, каквато е Червената армия, те нямаше да победят, а напротив — щяха да бъдат победени? Втората световна война изигра между другото и ролята на исторически изпит за марксизма и анархизма. Тя осъди окончателно и безвъзвратно анархизма, който е против създаване на социалистическа държава, иска да остави страната на социализма беззащитна и да я предаде на нейните смъртни врагове. Тя потвърди блестящо правотата на марксизма-ленинизма за абсолютната необходимост от създаването и всемерното укрепване на съветска държава и на Червена армия, след победата на социалистическата революция.

Ето какво каза др. Сталин в последната си реч от 9. II. т. г. пред своите избиратели по този въпрос: „Войната беше изпит за нашия съветски строй, за нашата държава, за нашата комунистическа партия. Нашата победа над врага означава преди всичко, че победи нашият съветски строй, че съветският обществен строй издържа с успех изпитанията в огъня на войната, че съветският многонационален строй издържа с успех изпитанията и укрепна още повече през време на войната, като се оказа напълно жизнеспособен държавен строй, . . . че Червената армия е армията, която разби германската армия, която беше вселила ужас в европейските армии.“ — (Раб. дело 10. II. 1946 година).

Само свършено наивни младежи или закоравели врагове на работническата класа и на народите могат и след историческата поука на втората световна война да отричат необходимостта от социалистическа държава и от Червената армия след победата на социализма, при наличиостта на капиталистическо обкръжение.

IV. Анархизмът в България

За историята на анархизма в България не заслужава да се говори: за щастие анархизмът у нас никога не е могъл да получи що-годе значително влияние в средата на работниците и селяните или в някои други слоеве на народа. Доколкото той въобще е могъл да получи известно, макар и много ограничено разпространение, то е било главно сред някои ученици и студенти, някои отделни чиновници, учители, а също декласирани елементи, някой занаятчия, но никога в средата на квалифицираните и школувани в борбите работници или в средата на нашите селяни, които имат здрав практичен усет и политическа школовка.

Ние ще се спрем главно на някои прояви и действия на анархистите след 9 септември.

Известно е, че през време на дългогодишната фашистка диктатура и особено през време на германската окупация на страната, в периода на филолци, габровскиевци, дочохристовци и багряновци, голямата част от анархистите се бяха спотаили и не проявяваха никаква борческа, антифашистка и противогерманска дейност. Само някои отделни техни привърженици отидоха в Балкана и станаха партизани, а мнозинството се отказваха да станат даже ятаци. Някои от тях сътрудничеха открито с фашистите.

Но нека видим каква е дейността на анархистите след 9 септември. Може би след 9 септември те, макар и пасивно, изказаха своята благодарност към ОФ затова, че той освободи страната от фашистките главорези и германските нашественици? Може би те сътрудничат активно с ОФ за окончателното унищожение останките на фашизма и за изгражда-

нето на нова, свободна и демократична България? Напразно някой би очаквал това от анархистите. Напротив, те обвиняват ОФ и комунистите, че били изменили на работническата класа. Във в-к „Работническа мисъл“ от 10. XI. 1945 година в статията „Управляващи и опозиция“ ние четем:

„Ние ще потвърдим само една безвластническа истина, че всяка партия, докато е в опозиция, е прогресивна, но дойде ли на власт, става реакционна“.

В един апел на някакъв инициативен комитет на младежите-анархисти от януари 1946 година се казва: „ОФ върви по отгъкания път на реакцията и диктатурата“. Същевременно анархистите поемат открито защитата на реакцията у нас. „Опозицията у нас и във всички страни, където елементарните конституционни свободи са погазени, е намерила правилния път: *Бойкот на изборите!*“

И най-сетне още един цитат:

„Свободата е единна и неделима. Не може да се изреже част от нея без да се убие цялото“ (Календар на анархистите за 1946 година).

Нека се вгледаме сега по-внимателно какво значат всички тези „мъдрости“: Ако всяка партия е прогресивна докато е в опозиция, а дойде ли на власт става реакционна, позволено е да попитаме: испанските анархисти бяха ли реакционни, когато бяха на власт в 1936—1938 год., и петата колона в Испания беше ли прогресивна или беше фашистка? Германските фашисти, които днес не са на власт, са ли прогресивни? Гьоринг и Хес, които сега са изправени пред съда в Нюрнберг — са ли прогресивни? Кръволокът Цанков и Черното знаме, които са в опозиция, са ли прогресивни? Това е наистина картина за

боговете. ОФ, понеже е на власт, бил реакционен, а черноработниците и реакционерите, понеже са в опозиция, били прогресивни! Тито, понеже е на власт, съгласно тази логика е реакционен, а фашистът Недич е прогресивен. Ето до каква глупост или открита измяна отиват анархистите със своята вражда спрямо Работническата партия (к) и спрямо Отечествения фронт.

А между това съвършено ясно е, че прогресивността или реакционността на една партия се определя не от това дали тя е на власт или в опозиция, а от това — защитава ли тя или е против интересите на народа, защитава ли тя или е против истинските национални интереси на страната, бори ли се тя и, ако е на власт, провежда ли тя политика на действително стопанско и културно развитие на страната. Цялата политика на ОФ и на РП (к) до и след 9. IX. до днес, както и работата на ОФ народно събрание, са едно бляскаво доказателство за техния истински народен, истински национален и истински прогресивен характер. Изборите на 18. XI. м. г. показаха, че народът правилно оцени този характер на ОФ и му даде своята пълна подкрепа.

Свободата била единна и неразделна, не можело да се изреже от нея без да се убие цялото. Като оставим на страна, че това е папагалско повторение на съветската теза, че „мирът е единен и неделим“, която теза, разбира се, беше правилна, то очевидно е, че в дадения случай ние имаме една открита защита от страна на анархистите на правата и свободите на реакцията и фашизма, които са лишени от свобода. За да не се убива свободата, трябвало да се даде свобода на фашизма. Но това означава на практика ограничение на народната свобода и опасност от лишаване на народа от всякаква сво-

бода, както стана през 1923 година. Очевидно е, че това най-малко безпокои анархистите.

ОФ отне и ще отнема свободата на фашистите, саботьорите, провокаторите, черноросаджиите и не ще се стресне от това, че реакционерите и техните анархистки оръдия са наметнали мантията на демократи и искат да се представят за поборници на свободата.

Анархистите одобряват бойкота на изборите от опозицията. Както е известно, този бойкот имаше за задача да zlepостави България в чужбина, да затрудни сключването на мира и признаването ѝ от страна на САЩ и Англия, да помогне на реакционната опозиция да удари оф власт и сама да заграби властта.

Въпреки този ясен смисъл на бойкота на изборите от страна на опозицията или може би тъкмо поради този смисъл на бойкота, анархистите го одобриха. Тяхна воля.

Но това ги разобличава като истински агенти на реакцията в България и нека не се преструват на невинни, когато ние ги характеризираме като такива агенти на реакцията.

Известно е, че веднага след 9. IX. нашата страна присъедини своите военни усилия към усилията на великата демократическа коалиция и рамо до рамо с братската нам и освободителна Червена армия, заедно с армията на маршал Тито и нашата българска армия взе активно участие в изгонването на немските пълчища от Балканите и в окончателния разгром на германските завоеватели и нашественици. За нашата страна това беше справедлива, освободителна, отечествена война. Но в същото това време, когато народът ни напругаше всички усилия и даваше скъпи жертви за войната, анархистите в Бъл-

гария пропагандираха чрез вестник „Работническа мисъл“ обявяването на стачки и саботажи. У нас даже геметовците не се осмеляваха да призовават открито към стачки и саботажи — те издигаха лозунга за мир. Само радио „Донау“ призоваваше към стачки и саботажи. Ето в каква кампания се оказаха анархистите през време на отечествената война!

Анархистите обвиняват РП(к) в това, че тя изменила на марксистко-ленинското отношение към парламента.

„Отношението на РП(к) към парламента не е по маркс-ленинската линия за използването му за пропаганда — пишат тези господа, — не е и за проверка настроението на масите, защото общите кандидатни листи пречат за това. Очевидно е, че се стои на базата на „творческия парламентаризъм“, която е изцяло социалдемократическа.

Усукванията не помагат. Колкото и да се крещи, колкото и шум да се вдига, парламентаризмът си е бил и си остава средство да се фалшифицира народната воля и да се наложи капиталистическата експлоатация и робство“ (Раб. мисъл, 10.XI. 1945 год.). И след това се призовават трудовите, работнически и селски маси да застанат здраво на класово-икономически позиции и чрез професионалните и производствени организации да бранят своите интереси.

Тия господа са се така объркали или се преструват на объркани, че са неспособни да различават черното от бялото, народното и демократичното от реакционното и фашисткото. До вчера в парламента стояха цанковци, филовци, дочо христовци, които сечеха главите на антифашистите работници, селяни и интелегенти. Днес там седят представители на народа, които одобриха наредбата закон за Народния съд, който обезглави хиляди врагове на

народа. До вчера парламентът ковеше закони против народа за неговото ограбване. Днес парламентът гласува закон за конфискация на незаконно натрупаните богатства, за трудова поземлена собственост и др. Предстои гласуването на закона за прогресивно-подоходен данък. И ако след това анархистите се осмеляват да говорят, че „парламентаризмът си остава средство да се фалшифицира народната воля и да се наложи капиталистическата експлоатация и робство“, то очевидно е, че в лицето на тези господа ние имаме истински врагове на народа, които служат „духом и тялом“ на реакцията, но които като същински фарисеи се прикриват под мантията на благочестието.

Да, днес ние стоим за *творческа работа*: чрез парламента да бъдат ~~прохарани~~ всички закони, съгласно оф програма, в полза на народа. Да бъде свикано ВНС, да бъде обявена народна република и изработена нова конституция, която да съответствува на широките правдини и свободи, извоювани от народа на 9. XI. 1944 година.

Това, разбира се, не е социализъм. Това не означава унищожаване на експлоатацията на човек от човека, но това са сериозни удари срещу грабителите и спекулантите и това е най-правилният и най-безболезнен път, който може да ни помогне да отидем напред. На политиката на ОФ анархисти и троцкисти противопоставят пътя на „пряка борба за социализъм“. Като оставим настрана, че когато анархо-комунисти и троцкисти противопоставят на пътя на ОФ чисто класов път, те изхождат не от идейни съображения, а като агенти на реакцията изхождат от съображения на вражда и борба против комунистите, ние трябва да кажем, че този път води към изолиране на работниците от селя-

ните, от занаятчиите, от широката маса на интеллигенцията, от войската, а това води неизбежно към поражение на народа и към нова победа на реакцията. Ето какво искат анархисти и троцкисти.

Само политиката на Отечествения фронт е способна да осигури истинска победа на народа.

ОФ се създаде в името на една конкретна, народно-демократична програма, която обединява всички истински демократични сили и която има за задача да осигури свободата и независимостта на България, да склучи мир и постигне признаването на страната, да изведе България от тежкото стопанско и финансово положение и да подобри положението на трудещите се маси. Всички тия задачи, както каза др. Г. Димитров, „не са по силите само на една партия“. Необходими са усилията на всички демократически и прогресивни сили на страната.

Но когато всичко това бъде изпълнено и този етап бъде минат, ще се създадат достатъчно благоприятни условия за минаване по-нататък, към социализма. Ето какво казва др. Г. Димитров по този въпрос: „От гледна точка на нашата партия, като партия на работническата класа, на трудещия се народ, сега и в бъдеще, осъществяването на дело и до край програмата на Отечествения фронт означава създаването на ония необходими условия, които биха могли да позволят на нашия народ да мине към социализма“ (Реч пред областната конференция на БРП (к) в София, „Раб. дело“ от 2. III. 1946 година).

Същевременно др. Г. Димитров подхвърля на рязка критика онези, които, прикривайки се под маската на „марксиста“ и „революционери“, противопоставят нашата оф политика на борбата за социализъм:

„Който говори за противоречие между нашата отечественофронтовска политика и борба за обединение на всички прогресивни демократически сили в Отечествения фронт и за осъществяване на неговата програма, от една страна, и борбата за социализъм — от друга, който говори за такова противоречие, той или не е никакъв марксист, или е провокатор.“

За създаването на необходимите благоприятни условия за социализма обаче е необходимо да бъдат спечелени усилията на работниците, на селяните и голямата част на другите трудещи се.

„Съществуването на такава велика социалистическа държава като Съветския съюз — продължава др. Г. Димитров — и историческите демократически преобразования, които се извършват след войната, за много страни поставят въпроса за осъществяване на социализма не като въпрос на борба на работническата класа за социализъм против останалите производителни обществени слоеве в страната, а напротив, като въпрос на сътрудничество на работническата класа със селяните, занаятчиите, интелигенцията, прогресивните и напредничави слоеве на народа. Тогава, когато стане един ден въпрос и у нас, в България, за преминаване на нашия народ от днешния обществен строй към нов, социалистически строй, тогава комунистите, опиращи се на народа, ще строят новото социалистическо общество не в борба против селяните, занаятчиите и интелигенцията, а заедно с тях, като общонародно, историческо дело.“

Като сравнява и противопоставя този път на развитие към социализма на другия уж по-бърз път, др. Г. Димитров казва:

„Този път на обществено развитие, другари и другарки, може да се покаже на някои по-бавен,

отколкото: „Вземай оръжието, бий наляво и надясно всичко и налагай своята диктатура!“. Но той е не само възможен, *реален*, но той е и несъмнено много по-безболезнен за народите. И затова ние, комунистите, открито заявяваме и не се стесняваме да заявим, че предпочитаме при днешното положение именно този път, защото той е реален и по-безболезнен път към социализма.“

Днес обаче положението в страната е друго. Ние се намираме в отечественофронтовска ера. В тази оф ера главната задача се състои в *„осъществяване програмата на Отечествения фронт, довеждане до победен край историческото дело на 9 септември, осигуряване на българската народна демокрация в държавния, обществен, стопански и културен живот на нашия народ“* (Г. Димитров).

За изпълнението на тази задача всички комунисти и отечественофронтовци, всички демократични и истински прогресивни сили работят и ще работят с цялата своя енергия.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
Вместо предговор	3
1. В какви условия се зароди и оформи анархизмът и коя е неговата социална основа? Критика на тео- рията на анархизма	7
2. Принципи на анархизма. Критика на анархистичес- ките принципи	20
3. Анархизмът и марксизмът на практика	30
4. Анархизмът в България	46